5 NÁRODNÝ PREVENTÍVNY MECHANIZMUS

5.1 Základné informácie

Národný preventívny mechanizmus (NPM) je systém monitorovania zariadení, kde sú osoby obmedzené na slobode, s cieľom predchádzať zlému zaobchádzaniu a podporovať ich práva. Tento monitorovací mandát vychádza z Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestania a z jeho Opčného protokolu k tomuto Dohovoru.

V roku 2024 sa naša činnosť ako národného preventívneho mechanizmu Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím (NPM ÚKOZP) sústredila na psychiatrické zariadenia, zariadenia sociálnych služieb a ústavy na výkon trestu odňatia slobody. Monitorovacie návštevy sa zameriavali na posúdenie podmienok v týchto zariadeniach, identifikáciu systémových nedostatkov a návrh odporúčaní na zlepšenie.

Správa za rok 2024 reflektuje hlavné zistenia, poukazuje na pretrvávajúce problémy v oblasti zaobchádzania s osobami obmedzenými na slobode a poskytuje konkrétne návrhy na ich riešenie.

Našimi hlavnými prioritami v roku 2024 boli:
- ochrana práv osôb so zdravotným postihnutím,
- zlepšenie pracovných podmienok personálu,
- posilnenie kontrolných mechanizmov,
- minimalizácia používania obmedzovacích prostriedkov.

Podrobnejšie informácie sú uvedené vo Výročnej správe Národného preventívneho mechanizmu, predkladanej Verejným ochrancom práv ako koordinačným orgánom NPM.

5.2 Monitorovanie zariadení sociálnych služieb

5.2.1 Cieľ a metodika monitorovania zariadení sociálnych služieb

Monitorovacie návštevy v zariadeniach sociálnych služieb hodnotia riziko zlého zaobchádzania a porušovania práv klientov. Cieľom je identifikovať systémové nedostatky, predchádzať zlému zaobchádzaniu a zlepšiť podmienky v zariadeniach. V rámci monitoringov posudzujeme riziko v šiestich oblastiach:
- príjem klienta a adaptácia,
- prostriedky telesného a netelesného obmedzenia,
- podmienky v zariadení a každodenná rutina,
- kontakt s vonkajším prostredím,
- riešenie konfliktov a sťažností,
- pracovné podmienky zamestnancov.

Rovnako ako pri psychiatrických zariadeniach, komisár pre osoby so zdravotným postihnutím od 1. novembra 2024 vydáva odporúčania a opatrenia na nápravu monitorovaných nedostatkov, pričom zariadenia majú možnosť vyjadriť sa k nim.

5.2.2 Hlavné zistenia z monitorovania v roku 2024

V roku 2024 prebehol monitoring v **„KAMILKA“, Zariadenie sociálnych služieb**.

Tabuľka 31 Monitorovacie návštevy podľa Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu v zariadeniach sociálnych služieb v roku 2024

	Zariadenie	Adresa	Kraj	Dátum
1	**“Kamilka” Zariadenie sociálnych služieb** NPM/MO/0701/2024	Nám. Milana Rastislava Štefánika 141/8, 941 15 Maňa	Nitriansky	13.11.2024

Príjem klienta a adaptácia
V tomto okruhu sme pozorovali dobrovoľnosť prijatia klientov do zariadenia. Zistenia ukázali, že všetci klienti služby využívajú dobrovoľne. Pozitívne hodnotíme, že sa dbá na ich spokojnosť a individuálne potreby.

Prostriedky telesného a netelesného obmedzenia
Používanie telesných obmedzovacích prostriedkov je v sociálnych službách v zásade zakázané, avšak v zariadení majú izolačnú miestnosť, do ktorej klienti musia vstúpiť pri prijatí bez individuálneho posúdenia dôvodov. Túto prax sme označili za znepokojujúcu a bude bližšie analyzovaná v správe.

Podmienky v zariadení a bežná rutina
Zariadenie disponovalo viaclôžkovými izbami a nedostatočným počtom hygienických zariadení, čo môže viesť k stresu a nepohode klientov. Zariadenie však okamžite reagovalo a začalo situáciu riešiť. Naopak, prístup personálu ku klientom hodnotíme ako profesionálny a ústretový.

Kontakt s vonkajším prostredím
Mobilní klienti mali neobmedzený prístup k vonkajšiemu prostrediu a internetu, pričom mohli slobodne navštevovať kostol a chodiť na nákupy. U imobilných klientov sme vyslovili obavy, či zariadenie má dostatok personálu na ich pravidelný pobyt vonku.

Riešenie konfliktov a sťažností
Zariadenie má schránku na sťažnosti, avšak jej umiestnenie nebolo ideálne, čo môže brániť klientom v podaní sťažností. Odporúčali sme preto zlepšiť sťažnostný systém a zabezpečiť jeho efektívne fungovanie.

Pracovné podmienky zamestnancov
Zamestnanci sú vystavení vysokej záťaži, pričom zariadenie vyjadrilo potrebu zamestnať psychológa a rehabilitačného pracovníka. Túto iniciatívu podporujeme a považuje legislatívne ukotvenie týchto pozícií za potrebné.

5.2.3 Záver

Zariadenie ZSS Kamilka vykazuje pozitívny prístup k právam klientov, avšak monitoring odhalil niekoľko oblastí na zlepšenie, najmä v používaní prostriedkov telesného obmedzenia, zabezpečení kontaktu imobilných klientov s vonkajším prostredím a riešení sťažností. Podrobné odporúčania budú súčasťou správy NPM ÚKOZP.

5.3 Monitorovanie psychiatrických zariadení

5.3.1 Cieľ a metodika monitorovania psychiatrických zariadení

Monitorovacie návštevy NPM ÚKOZP hodnotia riziko zlého zaobchádzania s pacientmi v psychiatrických zariadeniach SR, odhaľujú systémové a individuálne nedostatky a prispievajú k zlepšeniu starostlivosti v súlade s Dohovorom proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Monitorovací tím posudzuje pobyt pacienta komplexne, sledujúc najmä:

- príjem pacienta,
- obmedzovacie prostriedky,
- elektrokonvulzívnu terapiu,
- materiálne podmienky a terapie,
- kontakt s vonkajším prostredím,
- riešenie konfliktov a sťažností,
- pracovné podmienky zamestnancov.

Monitorovací tím má prístup k pacientom, dokumentácii a priestorom, pričom využíva medzinárodné štandardy (napr. dokumenty prijaté Výborom pre zabránenie mučenia alebo Podvýborom OSN pre zabránenie mučenia), či rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva.

5.3.2 Hlavné zistenia z monitorovania v roku 2024

Tabuľka 32 Monitorovacie návštevy podľa Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu v psychiatrických zariadeniach v roku 2024

	Zariadenie	Adresa	Kraj	Dátum
1	**Psychiatrická liečebňa Sučany** NPM/MO/0049/2024	Hradská 23, 038 52 Sučany	Žilinský	1.2.2024 – 2.2.2024
2	**Psychiatrická nemocnica Philippa Pinela Pezinok** NPM/MO/0180/2024	Malacká cesta 63, 902 18 Pezinok	Bratislavský	18.3.2024 – 20.3.2024
3	**Univerzitná nemocnica L. Pasteura Košice (II. psychiatrická klinika)** NPM/MO/0436/2024	Rastislavova 43, 041 90 Košice	Košický	22.7.2024 – 23.7.2024
4	**Nemocnica AGEL Levoča a. s. (Psychiatrické oddelenie)** NPM/MO/0437/2024	Probstnerova cesta 2/3082, 054 01 Levoča	Prešovský	24.7.2024 – 25.7.2024
5	**Nemocnica s poliklinikou Sv. Lukáša Galanta, a. s. (Psychiatrické oddelenie)** NPM/MO/0729/2024	Hodská 373/38, 924 22 Galanta	Trnavský	21.11.2024 – 22.11.2024
6	**Univerzitná nemocnica Bratislava (Nemocnica Ružinov – Psychiatrická klinika SZU a UNB)** NPM/MO/0754/2024	Ružinovská 6, 826 06 Bratislava	Bratislavský	27.11.2024 – 28.11.2024
7	**Detská psychiatrická liečebňa Hraň, n. o.** NPM/MO/0770/2024	Hraň 447, 076 03 Hraň	Košický	4.12.2024

PRÍJEM PACIENTA

Pri monitorovaní tohto okruhu sme zistili, že k častým nedostatkom patria nejasné prijímacie pravidlá, obmedzenie slobody pri prijatí, dlhodobé hospitalizácie bez medicínskeho dôvodu, zmiešavanie pacientov v ochrannom liečení so štandardnými pacientmi alebo formálne nedostatky pri udeľovaní informovaného súhlasu pacienta s hospitalizáciou.

OBMEDZOVACIE PROSTRIEDKY

Pri monitoringu obmedzovacích prostriedkov sa často vyskytovali chýbajúce registre obmedzovacích prostriedkov, nedostatočná evidencia obmedzovacích prostriedkov, dlhodobé obmedzenia pacienta bez adekvátneho dohľadu či chýbajúce školenia zamestnancov v deeskalačných technikách. Ako pozitívnu môžeme označiť prax Psychiatrického oddelenia Nemocnice AGEL Levoča, a. s., ako aj II. psychiatrickej kliniky UPJŠ LF a UN LP, ktoré dôsledne evidujú používanie obmedzovacích prostriedkov a minimalizujú ich aplikáciu.

ELEKTROKONVULZÍVNA TERAPIA (ECT)

ECT je stále kontroverznou témou, medzinárodné organizácie vyzývajú na jej používanie len so slobodným súhlasom. Na Slovensku chýbajú jasné pravidlá udeľovania informovaného súhlasu, keďže súčasná právna úprava sa pri jej aplikácii vykladá rôzne. Niektoré zariadenia nedostatočne komunikujú riziká a benefity tejto liečby. Problémom býva aj absencia následných kontrol pacientov po aplikácii liečby.

MATERIÁLNE PODMIENKY A TERAPIE

Mnohé zariadenia zápasia s nevyhovujúcimi podmienkami (preplnené izby, plesne, chýbajúce súkromie, sterilné prostredie, nedostatok terapií). Chýba individuálna psychoterapia, pacienti na akútnych oddeleniach nemajú dostatočný prístup k vonkajšiemu prostrediu. Na druhej strane veľmi pozitívne hodnotíme zistenú snahu zariadení o zlepšenie materiálnych podmienok, napríklad prostredníctvom projektov z fondu Plánu obnovy a odolnosti. Na Psychiatrickom oddelení v Nemocnici AGEL Levoča, a. s. bola v čase monitoringu začatá nadstavba priestorov, ktoré umožnia aj akútnemu oddeleniu mať prístup k čerstvému vzduchu. Na II. psychiatrickej klinike UPJŠ LF a UN LP práve dokončovali ohradený dvorček za rovnakým účelom.

KONTAKT S VONKAJŠÍM PROSTREDÍM

V mnohých monitorovaných zariadeniach sme zistili, že pacienti majú obmedzené možnosti telefonovania a návštev, často bez jasných pravidiel a súkromia. Nemajetní pacienti nemajú prístup k telefonovaniu. Najzávažnejšiu situáciu sme zistili na Psychiatrickej klinike SZU a UNB – Nemocnica Ružinov (Univerzitná nemocnica Bratislava), kde pacienti nemajú žiadnu možnosť telefonovať, iba po dohode s lekárom na rannej komunite. O tejto možnosti pacienti vôbec nevedeli. Na druhej strane iba v tomto zariadení pacienti akútneho oddelenia môžu opúšťať toto oddelenie aj na pár dní na probatórne priepustky, čo môže slúžiť ako dobrá prax pre ďalšie zariadenia.

RIEŠENIE KONFLIKTOV A SŤAŽNOSTÍ

Čo sa týka tohto okruhu, najzávažnejším zistením pre nás bolo, že hoci mimoriadne udalosti podliehajú hláseniam podľa legislatívy, chýba evidencia drobných konfliktov a pacienti sa niekedy boja podávať sťažnosti. Ako pozitívnu prax sme naopak vyhodnotili vypracovávanie denníkov pacientmi v Psychiatrickej nemocnici Philippa

Pinela v Pezinku, ktoré vyhodnocuje psychológ, avšak táto možnosť je iba pre pacientov polootvoreného a otvoreného oddelenia, čo môže byť inšpirácia aj pre akútne oddelenia.

PRACOVNÉ PODMIENKY ZAMESTNANCOV

Čo sa týka tohto okruhu, zistili sme, že personál je často preťažený (najmä v období sviatkov alebo čerpania dovoleniek), administratívna záťaž obmedzuje čas s pacientmi, chýbajú školenia pre zvládanie krízových situácií a materiálne podmienky zamestnancov sú nevyhovujúce.

5.3.3 Ochranné liečenie

Keďže podľa § 10 ods. 2 písm. h) zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov, na účely plnenia úloh národného preventívneho mechanizmu je výlučne komisár pre osoby so zdravotným postihnutím oprávnený uskutočňovať systematické návštevy zariadení, v ktorých sa vykonáva ochranné liečenie, v roku 2024 sme v rámci výkonu monitorovacích návštev preskúmali aj podmienky jeho výkonu, konkrétne v dvoch zo šiestich monitorovaných zariadení, v ktorých sa vykonáva ochranné liečenie – konkrétne Psychiatrická liečebňa Sučany a Psychiatrická nemocnica Philippa Pinela v Pezinku.

Na základe zistení z oboch monitorovaných zariadení sme identifikovali viaceré systémové problémy v prístupe k pacientom v ochrannom liečení:

1. Nedostatok informácií pre pacientov o podmienkach ochranného liečenia – je potrebné zabezpečiť jasnú komunikáciu o dĺžke liečby, možnostiach kontaktu s rodinou a pravidlách pobytu.
2. Nedostatočné materiálne podmienky – z dôvodu bezpečnosti a ochrany práv pacientov, ktorí nie sú v ochrannom liečení, je nevyhnutné zabezpečiť, aby pacienti v ochrannom liečení boli oddelení od bežných psychiatrických pacientov (napr. na rôznych poschodiach). Tiež je potrebné zlepšenie hygienických podmienok a zabezpečenie súkromia pacientov.
3. Obmedzený kontakt s vonkajším prostredím – pacienti by mali mať pravidelné vychádzky, lepší prístup k telefonovaniu a resocializačné programy.
4. Zlepšenie terapeutických možností – keďže ide o ochranné liečenie, ktorého účelom je poskytnúť vhodnú liečbu, je nevyhnutné zapojiť pacientov do individuálnych a skupinových terapií, čo by mohlo znížiť ich pocit izolácie a zlepšiť výsledky liečby.

Bližšie podrobnosti sú uvedené v monitorovacích správach k jednotlivým zariadeniam, ktoré sa nachádzajú na webovej stránke NPM ÚKOZP.

5.3.4 Kontrola opatrení v Detskej psychiatrickej liečebni Hraň

Dňa 4. decembra 2024 sme navštívili Detskú psychiatrickú liečebňu Hraň. Predmetom návštevy bola kontrola plnenia opatrení, uložených liečebni našimi správami na základe monitoringov, vykonaných v decembri 2023. Zariadenie prezentovalo zmeny, ktoré už vykonali na základe monitorovacích správ.

Deťom v súčasnosti v rámci ich liečby poskytujú variabilné aktivity na zmysluplné trávenie voľného času, ako napríklad tanečné či kreatívne aktivity. Bazén aj relaxačné miestnosti sú plne využívané. Počas návštevy sa ďalej zistilo, že deti trávia každý deň určitý čas na čerstvom vzduchu a majú pravidelný telefonický aj osobný kontakt s rodinou – rodičia si často berú deti na celý deň či na celý víkend domov. V rámci liečebného procesu im poskytujú nielen individuálne a skupinové psychoterapie, ale napríklad aj canisterapiu. Prebiehajúce zmeny sme ocenili, avšak zostávame naďalej v úzkej komunikácii s liečebňou. Podrobne budeme liečebňu monitorovať častými osobnými návštevami.

5.4 Monitorovanie ústavov na výkon trestu odňatia slobody

V roku 2024 sme začali intenzívne venovať podmienkam osôb s duševnými poruchami a zdravotným postihnutím v ústavoch na výkon väzby a ústavoch na výkon trestu. Konkrétne sme sa predmetnej problematike začali venovať v lete 2024 na základe informácie NPM Kancelárie verejného ochrancu práv, podľa ktorej sa v Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Levoči nachádza vysoký počet odsúdených žien so závislosťami a tiež odsúdených žien s rôznymi stupňami mentálnej retardácie. Z uvedeného dôvodu sme osobne navštívili tento ústav v Levoči, ktorý na základe osobného rozhovoru s vedením a predloženej dokumentácie potvrdil skutočnosti, o ktorých informoval NPM Kancelárie verejného ochrancu práv.

Vzhľadom na uvedené sme v minulom roku považovali za nevyhnutné zistiť aktuálny stav osôb s psychiatrickými diagnózami vo všetkých 18-tich ústavoch na výkon väzby a na výkon trestu odňatia slobody na Slovensku. Za účelom zistenia bližších informácií, čo sa týka tejto problematiky, boli koncom novembra 2024 expedované žiadosti o poskytnutie informácií do všetkých ústavov. Išlo o obsahovo totožné žiadosti, v ktorých boli ústavy vyzvané na poskytnutie celkového počtu odsúdených a obvinených ku dňu zberu dát. Z tohto celkového počtu boli tiež vyzvané na zaslanie konkrétneho počtu odsúdených a obvinených, ktorí majú oficiálne stanovené nasledovné vybrané diagnózy podľa MKCH-10.

Tabuľka 33 Diagnózy prieskumu odsúdených a obvinených podľa MKCH-10

Kód	Popis
F10 – F19	Poruchy psychiky a správania zapríčinené užitím (užívaním) psychoaktívnych látok
F20 – F29	Schizofrénia, schizotypové poruchy a poruchy s bludmi
F30 – F39	Afektívne poruchy
F70 – F79	Duševná zaostalosť – mentálna retardácia
F84	Prenikavé poruchy vývinu (najmä autizmus)

Odpovede boli ÚKOZP doručené od 17 ústavov z celkového počtu 18, pričom odpoveď nebola doručená iba zo strany Ústavu na výkon trestu odňatia slobody v Želiezovciach. Predbežné zistenia sa nachádzajú v nižšie uvedenej tabuľke, v ktorej sú spracované informácie percentuálneho podielu týchto osôb s uvedenými diagnózami zo všetkých odsúdených a obvinených a tiež osobitne s jednotlivými diagnózami.

Tabuľka 34 Prehľad percentuálneho podielu odsúdených a obvinených s vybranými diagnózami zo všetkých odsúdených a obvinených

Ústav na VV a VTOS	Celkový počet ods. a obv. s jednotlivými dg. v %				
	F10 – F19	F20 – F29	F30 – F39	F70 – F79	F84
Levoča	3,33	3,33	6,66	15,55	0
Banská Bystrica (Sládkovičova 80)	9,09	5,53	1,78	2,77	0
Hrnčiarovce n/Parnou	11,27	2,77	1,72	0,86	0
Ružomberok	13,09	2,35	3,69	2,35	0
Trenčín	11,19	0	6,29	0	0
Nitra – Chrenová	5,58	0	12,75	5,98	0
Košice	50,97	12,74	27,42	23,27	0
Košice Šaca	3,35	1,01	1,51	1,34	0
Bratislava	23,24	0,31	2,45	0	0
Leopoldov	84,79	4,36	4,55	6,31	0
Prešov	34,05	3,75	10,19	1,07	0
Nitra	34,04	0	3,55	1,42	0
Dubnica n/Váhom	7,63	1,48	0,64	0,64	0,21
Banská Bystrica (Komenského 7)	18,13	1,17	22,81	17,54	0,58
Ilava	3,84	5,45	5,05	0,40	0,20
Sučany	70,08	6,47	5,93	9,43	0,27
Žilina	19,78	3,30	7,69	1,10	0

Vyššie spracované informácie sú dôkazom toho, že v ústavoch na výkon väzby a výkon trestu, sa nachádza nezanedbateľný počet osôb, ktoré majú rôzne druhy duševných ochorení a z toho dôvodu potrebujú aj počas výkonu trestu, resp. väzby, mať zabezpečený prístup k zdravotnej starostlivosti. Je znepokojujúce, že v niektorých ústavoch takmer polovica, ba až viac ako polovica odsúdených a obvinených má jednu z vyššie uvedených diagnóz, pričom je potrebné mať na pamäti, že ide o vybrané psychiatrické diagnózy. Okrem týchto diagnóz sa v jednotlivých ústavoch nachádzajú osoby aj s ďalšími diagnózami.

Predložené štatistiky budú predmetom ďalšieho spracovania zo strany NPM ÚKOZP.

5.4.1 Hlavné zistenia z monitorovania v roku 2024

Dňa 29. novembra 2024 sme uskutočnili monitorovaciu návštevu v ústave na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou, so zameraním na:
- oddiel pre odsúdených s duševnými ochoreniami,
- oddiel pre osoby s adaptačnými problémami,
- oddiel pre odsúdených s nariadeným ochranným liečením.

Tabuľka 35 Monitorovacie návštevy podľa Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody v roku 2024

	Zariadenie	Adresa	Kraj	Dátum
1	**Ústav na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou** NPM/MO/0049/2024	Dlhe Lúky 6966/1, 919 35 Hrnčiarovce nad Parnou	Nitriansky	29.11.2024

V oddiele s nariadeným ochranným liečením sme ocenili kvalitnú psychologickú a pedagogickú pomoc, ktorá môže slúžiť ako príklad dobrej praxe. Odsúdení pozitívne hodnotili psychoterapiu, ergoterapiu či arteterapiu. Kritickým problémom však zostáva absencia nepretržitej zdravotnej starostlivosti – ak sa väzeň ocitne v akútnom stave, rozhodnutie o privolaní pomoci závisí od príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Správa z monitoringu tohto ústavu bude zverejnená na webovej stránke NPM ÚKOZP v priebehu roka 2025.

Aj v roku 2025 plánujeme pokračovať v monitorovaní väzenských zariadení a riešiť systémové problémy vrátane:
- zjednotenia definície osôb so zdravotným postihnutím v rámci ústavov na výkon väzby a výkon trestu,
- zlepšenia prístupu k zdravotnej starostlivosti v ústavoch na výkon väzby a výkon trestu pre osoby so zdravotným postihnutím,
- organizovania pracovného stretnutia s Generálnym riaditeľstvom Zboru väzenskej a justičnej stráže a ďalšími relevantnými orgánmi na riešenie podmienok výkonu trestu pre osoby so zdravotným postihnutím.

5.5 Spoločné monitorovacie návštevy

Zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v § 22a ods. 2 ukladá verejnému ochrancovi práv povinnosť informovať o prítomnosti dieťaťa alebo osoby so zdravotným postihnutím v zariadení a na miestach výkonu svojej pôsobnosti príslušný orgán (Úrad komisára pre deti alebo ÚKOZP). Táto povinnosť je pre všetky subjekty vykonávajúce pôsobnosť NPM vzájomná, a preto prerástla do vzájomnej spolupráce v rámci výkonu monitorovacej činnosti NPM ÚKOZP a NPM Kancelárie verejného ochrancu práv.

Prvá spoločná monitorovacia návšteva sa uskutočnila v Útvare policajného zaistenia pre cudzincov v Medveďove (ďalej len „útvar") dňa 25. januára 2024.

Celá monitorovacia návšteva pozostávala zo vstupného rozhovoru s riaditeľom a zástupcom zariadenia, z prehliadky priestorov, z preštudovania spisovej a zdravotnej dokumentácie a z vykonaných rozhovorov s dočasnou sociálnou pracovníčkou a zdravotnými sestrami útvaru. S monitorovanými osobami sme nehovorili v dôsledku komunikačnej bariéry a vzhľadom na skutočnosť, že tím NPM Kancelárie verejného ochrancu práv vykonával rozhovory s monitorovanými osobami spolu s tlmočníkmi.

Výsledkom tejto spoločnej monitorovacej návštevy bola Správa z monitoringu národného preventívneho mechanizmu, ktorá obsahovala viaceré odporúčania zo strany NPM Kancelárie verejného ochrancu práv a NPM ÚKOZP.

Správa je zverejnená na webovej stránke NPM Kancelárie verejného ochrancu práv.

Následne dňa 13. decembra 2024 sme spolu s NPM Kancelárie verejného ochrancu práv vykonali monitorovaciu návštevu plnenia odporúčaní, po ktorej sme konštatovali, že niektoré odporúčania útvar nestihol do druhej monitorovacej návštevy adekvátne naplniť. Budeme preto naďalej v spolupráci s tímom NPM Kancelárie verejného ochrancu práv dané odporúčania komunikovať s útvarom.

5.6 Vzdelávacie a ďalšie odborné aktivity

5.6.1 Okrúhly stôl k mandátu NPM

Dňa 21. mája 2024 sme zorganizovali Okrúhly stôl na tému monitorovania dodržiavania práv osôb so zdravotným postihnutím v psychiatrických zariadeniach.

Týmto stretnutím sme sa snažili podnietiť dialóg, založený na vzájomnom rešpekte a dôvere, ako aj vymedziť všeobecný rámec spolupráce v oblasti monitorovania dodržiavania práv osôb so zdravotným postihnutím.

Účastníkmi Okrúhleho stola boli zástupcovia Národného preventívneho mechanizmu Verejného ochrancu práv Českej republiky, Kancelárie verejného ochrancu práv, komisára pre deti, Slovenského národného strediska pre ľudské práva, Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky aj Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, ako aj hlavná odborníčka Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky pre psychiatriu.

Účastníkom sa prihovorila okrem komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím, zástupkyňa Podvýboru proti mučeniu (SPT), pani Vasso Artinopoulou, MUDr. Dagmar Breznoščáková, PhD., psychiatrička, expertka CPT pre farmakológiu a predsedníčka Psychofarmakologickej sekcie PsS SLS, ako aj doktor Aleksandar Tomcuk, psychiater, člen CPT pre Čiernu Horu a bývalý člen NPM v Čiernej Hore, ktorí potvrdili, že dobrá spolupráca NPM s psychiatrickými zariadeniami pri monitoringoch je veľmi dôležitá, a to v mnohých ohľadoch.

Počas stretnutia účastníci Okrúhleho stola diskutovali o kľúčovej úlohe NPM, ktoré pôsobia ako kontrolné mechanizmy proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu prostredníctvom spolupráce s medzinárodnými a regionálnymi orgánmi, návštev miest odňatia slobody, následného podávania správ a ukladania odporúčaní na nápravu, ako aj aktivít na zvyšovanie povedomia verejnosti. Z dôvodu čo najbezproblémovejšieho výkonu monitorovacích návštev sa zhodli na potrebe zakotvenia bližších podrobností o výkone mandátu vo vzťahu k zdravotníckym zariadeniam, napríklad vo Vestníku Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky.

Výsledkom rokovania je spoločné vyhlásenie účastníkov, ktoré je zverejnené na webovej stránke NPM ÚKOZP.

5.7 Záver

Správa poukazuje na kľúčovú úlohu monitorovania podmienok v psychiatrických zariadeniach, zariadeniach sociálnych služieb a v ústavoch na výkon trestu a väzby s cieľom predchádzať zlému zaobchádzaniu a chrániť práva osôb so zdravotným postihnutím.

Hoci niektoré zariadenia vykazujú dobrú prax, v mnohých pretrvávajú vážne nedostatky – zlé materiálno-technické podmienky, používanie obmedzovacích prostriedkov, slabá informovanosť pacientov a nedostatočná dostupnosť terapií. Kritické problémy pretrvávajú najmä v oblasti ochranného liečenia, kde chýba resocializácia a kontakt s vonkajším prostredím.

Aj v nasledujúcom roku zostávame naďalej zaviazaní ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím, systematickému monitoringu a presadzovaniu opatrení na zlepšenie ich životných podmienok a dôstojnosti v psychiatrických zariadeniach, zariadeniach sociálnych služieb, ako aj v ostatných zariadeniach, kde sa môžu vyskytovať osoby so zdravotným postihnutím, obmedzené na slobode.